

European High Level Scientific Conference Series Multidimensional Translation (MuTra)

Saarbrücken, 2005. május 2–6.

Teski Tibor

„Kihívások a multidimenzióális fordítás (MuTra) területén” címmel rendezték meg 2005. május 2. és 6. között Saarbrückenben, az Európai Unió által támogatott tudományos konferenciasorozat keretében azt a rendezvényt, amely az első állomása volt a fordítás multilingvális, multimediális és multimodális, valamint poliszemiotikus dimenzióival foglalkozó tudományos találkozónak. Az új technológiáknak a fordított szövegek formájára, tartalmára és struktúrájára gyakorolt hatásával is foglalkozó eszmecseréknek az általában a felsőoktatási szférából való és a budapesti ELTÉ-t is magába foglaló partnerintézmények közül most a Saar Tartományi Egyetem adott otthont, majd pedig még a koppenhágai és a bécsi egyetem lesz a helyszín 2006-ban és 2007-ben.

A konferenciára érkezőket a júniusi időjárás vakációs hangulata fogadta, majd, mintha a rendezők és a PhD-s tanoncokat terelgető mesterek kívánságára történe, olyan áprilisi szeszélyre és hűvösre fordult az idő, hogy tényleg minden résztvevő csak a saarlandi Modern Galéria konferencia-termének menedékében érezhette magát biztonságban. Az első nap délutánjának a volkingeni illetve a strasbourggi ARTE francia-német nyelvű TV-csatornánál tett kirándulása után a teljes munkaidejű tudományosság uralkodott el. A konferencia menetében nem voltak ugyan elkülönített vágányok, de az előadások zöme észrevehetően néhány felkapottnak mutatkozó (nyelv)transzferálási téma és terület köré tömörült. Nemcsak a multidiszciplinaritás maradt azonban meghatározó, hanem a multiszektoralitás is, amennyiben a nyelvelméleti kutatók mellett szoftverfejlesztők, oktatók, vállalkozók és szolgáltatók is képviseltették magukat.

A nyelvtechnológiai eszközök és alkalmazások olyan burjánzásának lehetünk ma tanúi, mely a nyelvtranszferálás tudományos értelmezésének és kategorizálásának ugyancsak feladja a leckét. A **tolmácsolás** témáját a hamburgi Simone Scholl nyitotta meg a német jeltolmácsolásról szóló szemléletes előadásával, míg a kölni Sylvia Kalina a klasszikus tolmácsolási tevékenység újabb típusairól számolt be, Gertrud Hofer pedig a bírósági tolmácsolás zürichi gyakorlatáról.

Annalisa Sandrelli és Claudio Bendazzoli a bolognai egyetemen egy évek óta folyó, összehangolt csapatmunka látványos eredményeit adták elő. Egyrészt a tolmácsképzésben használt szoftvereket mutatták be, mellyel a tanuló különböző készségei fejleszthetők tetszőlegesen beállítható szinteken, másrészt az olasz, angol és spanyol nyelvű Európai Parlamenti Tolmácsolási Korpuszt, melyet az EU-s tolmácsolásoktatás mellett a megvalósítási stratégiák kutatásában is fel lehet használni. A tolmácsolás szövegek összevethetők az eredetivel és egymással, mind írott mind hangzó formában. A szoftver sokféle kereső és megfelelő funk-

ciójával nagyon mutatós és hatékony eszközként hatott, és az olaszos elevenségű tálalásban gyorsan kivívta a hallgatóság elismerését.

Az olasz csapat két prezentációjára remekül rimelt később Daniel Gile-nek az a zárszó jellegű megjegyzése, hogy az adott területen ma jól menedzselte, a részletekre odafigyelő, csapatmunkában gyűjtött adatokra van szükség, nem pedig véglegességre törő elméletekre, hiszen oly nehezen átfoghatóvá vált a tolmácsolás-fordítás horizontja. Gile egyébként a maga konferenciatolmácsolási gyakorlatából kiindulva vizsgálta a televíziós tolmácsolás alakuló műfajait és sajátosságait, az újabb és újabb, általa is át(f)élt tolmácsolási szituációkat. Kedvenc témái egyikeként összehasonlította a konferenciatolmácsolás mára már kiforrott minőségi komponenseit a televíziós tolmácsolás változatos szempontjaival és a képzésre vonatkozó tanulságaival.

A filmek és televíziós közvetítések **szinkronizálási** és **feliratozási** problémái, hűen a konferencia címéhez, de a magyar résztvevők számára mégis kissé meglepő gyakorisággal fordultak elő az előadásokban, mutatva ezzel azt, hogy a tudományos kutatás miképpen igyekszik a népszerű és kommerciálisan életképes területeken is feltalálni magát. Andrew Lambourne az angliai SysMedia vezérigazgatója a „more for less” mottóját választotta előadásához, és a nyelvtechnikai-technológiai lehetőségeket a piacnak a feliratozás iránti igényeivel és fizetési hajlandóságával vetette össze.

Érdekes volt Christiane Müllernek az előadása is, aki a német ZDF TV-csatorna élő közvetítések feliratozásával foglalkozó, 2001 óta működő és jelenleg 13 fős egységének egyik munkatársa. A siketek vagy nagyothallók helyzetét könnyítő feliratozás a hírbemondással vagy közvetítéssel (szinte) egyidejűleg történik hangfelismerő szoftverek segítségével. A hangzó nyelv írottá fordítása persze nem történhet olyan mechanikusan, mint ahogy azt leegyszerűsítve gondolnánk, és a képi információval való szinkron folytonos kényszere is további nehézséget jelent. A technikai kérdések helyett a kulturális adaptáció lehetőségei kerültek több olyan előadás központjába is, mint Minako O'Hagané, aki a japán számítógépes játékok kísérőszövegeinek fordításával foglalkozott, vagy Jan Pedersen fiatal svéd és Young-Jee Kim kanadai előadóé.

A hagyományosabb, **fordításközpontú** előadások között volt említendő Klaus Schuberté Flensburgból, aki főleg a szakfordítói tevékenység egyre összetettebbé váló folyamataival és számítógépes-szoftveres hátterével, a fordítótól elvárható újabb és újabb készségekkel, valamint a csapatmunkában történő fordítás lehetőségeivel foglalkozott. Érdekes volt még Henrik Gottlieb, a jövő évi házigazda dán professzor „beszélgetős” prezentációja is, amely az egyre változó keretek és tartalmak ellenére is igyekezett átfogó és finoman definiált felosztást adni a fordítás jelenségéről, abban a legszélesebb értelemben, melyet az itt említett, illetve kényszerűségből kihagyott előadások oly szemléletesen körberajzoltak Saarbrückenben.

Magyarországot az ELTE FTK küldöttsége, Klaudy Kinga explicitációs-implicitációs plenáris előadása és Lengyel István értő hozzászólásai képviselték. Az FTK küldöttségében a tanárok (Klaudy Kinga, Szabari Krisztina) mellett hat PhD hallgató is részt vehetett a konferencián (Szabó Helga, Hutterer Mihály, Troján Anna, Teski Tibor, Csehó Tamás, Lengyel István), közülük néhányan ott

is maradtak Saarbrückenben, a konferencia után kezdődő és május 16-ig tartó PhD szemináriumon. A konferencia előadásai válogatva jelennek meg majd egy kötetben. A tudományos eseménysorozatról a következő címen található még információt az érdeklődő: <http://www.euroconferences.info/>

AZ ELTE BTK FORDÍTÓ- ÉS TOLMÁCSKÉPZŐ KÖZPONTJÁNAK KIADVÁNYAI

Könyvek

Kinga Klaudy 2003. *Languages In Translation. Lectures on the Theory, Teaching and Practice of Translation. With Illustrations in English, French, German, Russian and Hungarian.* Budapest: Scholastica. 473 pp. ISBN 963 206839 4

Klaudy Kinga (szerk.) 2003. *Fordítás és tolmácsolás az ezredfordulón.* 30 éves az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Központja. Tanulmányok, visszaemlékezések, tanárok és hallgatók névsora. Budapest: Scholastica. 187 pp. ISBN 963 8614137

Láng Zsuzsa 2001. *Tolmácsolás felsőfokon.* A hivatásos tolmácsok képzéséről. Budapest: Scholastica. 2002. 212 pp. ISBN 963 86 86141 2 9

Horváth Ildikó – Szabari Krisztina – Volford Katalin 2000. *Fordítás és tolmácsolás a világban.* Oktatási segédanyag fordító- és tolmácsképző intézetek hallgatói számára. Budapest: FTK. 216 pp. ISBN 963 463 375 7

Szabari Krisztina 1999. *Tolmácsolás. Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába.* Budapest: Scholastica. 141 pp. ISBN 963 85912 8 5

Klaudy Kinga (szerk.) 1999. *A magyarországi fordító- és tolmácsképzés 25 éve.* Budapest: Scholastica. 125 pp. ISBN 963 85912 5 0

Klaudy Kinga 1999. *Bevezetés a fordítás elméletébe.* Budapest: Scholastica. 208 pp. ISBN 963 85912 69.

Klaudy Kinga 1999. *Bevezetés a fordítás gyakorlatába.* Angol, német, orosz fordítástechnikai példatárral. Budapest: Scholastica. 285 pp. ISBN 963 85912 7 7

Kinga Klaudy – János Kohn (eds.) 1997. *Transferre Necesse Est. Proceedings of the 2nd International Conference on Current Trends in Studies of Translation and Interpreting.* Budapest: Scholastica. 570 pp. ISBN 963 85281 5

Kinga Klaudy – José Lambert – Anikó Sohár (eds.) 1996. *Translation Studies in Hungary.* Budapest: Scholastica. 208 pp. ISBN 963 85281 2 5

Folyóirat

FORDÍTÁSTUDOMÁNY Tanulmányok az írásbeli és szóbeli nyelvi közvetítés elmélete, gyakorlata és oktatása témaköréből. Budapest: Scholastica. ISSN 1419 7480 eddig megjelent: 1999/1,2., 2000/1,2., 2001/1, 2. 2002/1, 2. 2003/1, 2. 2004/1,2.

A fenti kiadványok megvásárolhatók:

Eiler Miklósné

ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központ

Budapest, 1088 Múzeum krt. 4. F épület. Telefon: 4116500 /5894 – Fax: 4 855 217

E-mail: aeiler@ludens.elte.hu Megrendelőlapok letölthetők: www.ftk.hu